

CILVĒKTIESĪBAS LATVIJĀ SKAITĻOS UN FAKTOS

Aktualitātes

bezvalstniecības un nepilsoņu jautājumos

**Jēdzienu
skaidrojums**

Statistika

**Tiesu
prakses
aktualitātes**

Kas ir bezvalstnieks?

Bezvalstnieks ir persona, kurai nav nevienas valstspiederības saskaņā ar spēkā esošajiem valstu likumiem. To noteic, **Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijas par bezvalstnieka statusu** 1. pants.

ANO Ģenerālā asambleja ir pilnvarojusi **ANO Bēgļu aģentūru (UNHCR)** identificēt un pasargāt bezvalstniekus, kā arī samazināt un novērst bezvalstniecību.

Latvijai ir saistošas gan ANO 1954. gada Konvencija par bezvalstnieka statusu, gan **ANO 1961. gada Konvencija par bezvalstniecības samazināšanu**. ANO Konvencijas par bezvalstnieka statusu mērķis ir aizsargāt bezvalstnieku tiesības, savukārt Konvencijas par bezvalstniecības samazināšanu mērķis ir novērst jaunu bezvalstnieku grupu rašanos.

Cilvēks var kļūt par bezvalstnieku, piemēram, pārceļoties no valstīm, kur viņi ir dzimuši, jaunu valstu rašanās vai robežu izmaiņu rezultātā, zaudējot kādas valsts pilsonību, likuma robu vai diskriminējošu likumu rezultātā. Piemēram, atbilstoši ANO Bēgļu aģentūras **datiem**, pasaulē ir 25 valstis, kurās sievietēm nav vienlīdzīga pieeja pilsonībai, salīdzinājumā ar vīriešiem.

Pasaulē ir vismaz 4.4 miljoni bezvalstnieku

ANO Bēgļu aģentūras dati, pieejami [šeit](#)

Bezvalstnieki Latvijā

Latvijā bezvalstnieka statusu piešķir uz 2004. gadā pieņemtā **Bezvalstnieku likuma** pamata, tādējādi Latvijā pastāv bezvalstnieku statusa noteikšanas procedūra.

Uz 2024. gada sākumu saskaņā ar Centrālās statistikas pārvaldes **datiem** Latvijā bija 142 bezvalstnieki.

Saskaņā ar Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes (PMLP) **datiem** uz 2024. gada 1. janvāri Latvijā bija 169* bezvalstnieki, no kuriem - 159 Latvijas bezvalstnieki, 4 Igaunijas bezvalstnieki, 2 Baltkrievijas bezvalstnieki, 1 Lietuvas bezvalstnieks, 1 Lielbritānijas bezvalstnieks, 1 Somijas bezvalstnieks, 1 Uzbekistānas bezvalstnieks. Citas valsts bezvalstnieks nozīmē, ka bezvalstnieka statuss viņam ir ticis piešķirts citā valstī.

Pavisam	169
Latvijas bezvalstnieki	159
Igaunijas bezvalstnieki	4
Baltkrievijas bezvalstnieki	2
Lietuvas bezvalstnieki	1
Lielbritānijas bezvalstnieki	1
Somijas bezvalstnieki	1
Uzbekistānas bezvalstnieki	1

* PMLP dati balstās uz ledzīvotāju reģistra datiem, savukārt Centrālās statistikas pārvaldes dati balstās Tautas skaitīšanās rezultātos, kas ik gadu tiek pielāgoti citu reģistru datiem.

Kāda ir atšķirības starp bezvalstniekiem un Latvijas nepilsoņiem?

Ņemot vērā Latvijas īpašo vēsturisko situāciju, Latvijā ir arī īpašs personu tiesiskais statuss - **Latvijas nepilsonis**. Šis statuss attiecas uz bijušajiem PSRS pilsoņiem, kuriem nav Latvijas vai citas valsts pilsonības, bet kuri uz 1992. gada 1.jūliju pastāvīgi dzīvoja Latvijas teritorijā. Latvijas nepilsoņa statuss tiek piešķirts uz **“Par to bijušās PSRS pilsoņu statusu, kuriem nav Latvijas vai citas valsts pilsonības”** likuma pamata.

Atbilstoši Satversmes tiesas atziņām nepilsoņa statuss nevar tikt uzskatīts par Latvijas pilsonības paveidu. “Līdz ar Nepilsoņu likuma pieņemšanu radās jauna, līdz šim starptautiskajās tiesībās nezināma personu kategorija – Latvijas nepilsoņi. **Latvijas nepilsoņi nav pielīdzināmi nevienam fiziskās personas statusam, kas noteikts starptautiskajos tiesību aktos**, jo nepilsoņiem noteikto tiesību apjoms pilnībā neatbilst nevienam šādam statusam. **Latvijas nepilsoņi nav uzskatāmi ne par pilsoņiem, ne ārvalstniekiem, ne arī bezvalstniekiem, bet par personām ar “īpašu tiesisko statusu”**”.

Vienlaikus tiesa norādīja, ka nepilsoņa statuss esot bijis noteikts kā pagaidu statuss, lai persona ar laiku iegūtu Latvijas pilsonību vai izvēlētos citu valsti, ar kuru nostiprināt savu tiesisko saikni. (Satversmes tiesas 2005.gada 7.marta spriedums lietā **Nr.2004-15-0106**).

Bezvalstnieku un Latvijas nepilsoņu tiesību apjoms ievērojami atšķiras. Latvijas nepilsoņi atšķirībā no bezvalstniekiem **ir Latvijas valstspiederīgie**. Tas nozīmē, ka nepilsoņi atšķirībā no bezvalstniekiem, atrodoties ārvalstīs, ir Latvijas Republikas aizsardzībā, tiem ir pastāvīgās uzturēšanās tiesības Latvijā, vienlīdzīga ar pilsoņiem pieeja vairākiem sociālo un ekonomisko tiesību.

Atsevišķās profesijās, kas saistītas ar valsts dienestu, tiesībaizsardzības iestādēm (piemēram, policiju, robežsardzi, u.c.), tiesu sistēmu, ar tiesu sistēmu saistītās neatkarīgās profesijās (piemēram, advokāts, notārs, u.c.) var strādāt tikai personas ar Latvijas vai ES pilsonību.

Nepilsoņiem nav vēlēšanu tiesību.

2020. gadā 1. janvārī Latvija spēra svarīgu soli nepilsoņu skaita samazināšanai Latvijā, piešķirot visiem jaundzimušiem bērniem, kas piedzimst nepilsoņu ģimenē, Latvijas pilsonību automātiski.

ANO Bēgļu aģentūra Latvijas nepilsoņu situāciju skata bezvalstnieku kontekstā, kā personas bez pilsonības. Tādējādi tās ikgadējos ziņojumos nepilsoņu skaits* tiek iekļauts kopējā ANO statistikā par bezvalstniekiem.

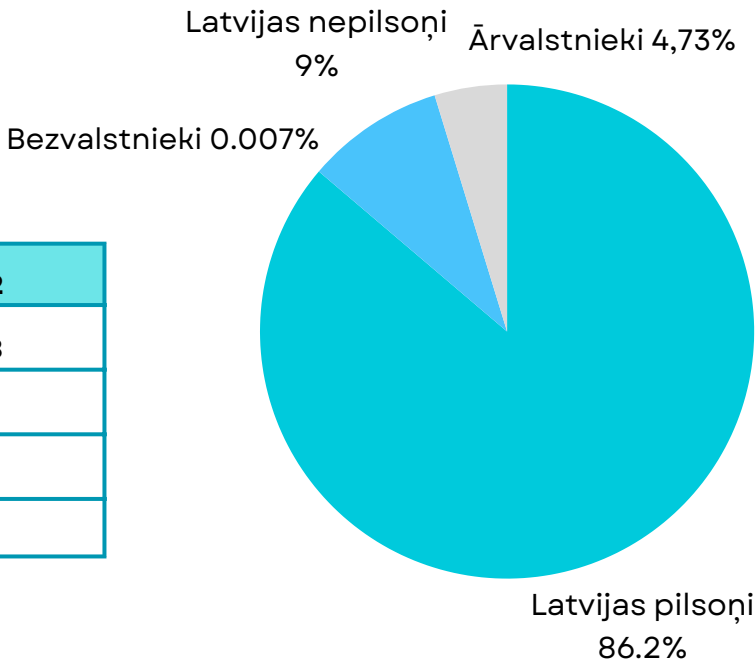
* UNHCR, Annexes for Global and Mid-Year: “Attiecībā uz personām, uz kurām attiecas UNHCR bezvalstniecības mandāts, šis skaitlis ietver personas, uz kurām attiecas divi atsevišķi Latvijas likumi. Uz 159 personām attiecas Latvijas Republikas 2004. gada 17. februāra Bezvalstnieku likums. Uz 180 455 personām attiecas Latvijas 1995. gada 25. aprīļa “Par to bijušās PSRS pilsoņu statusu, kuriem nav Latvijas vai citas valsts pilsonības”(nepilsoņi) likums. Konkrētajā Latvijas kontekstā “nepilsoņiem” ir tiesības uzturēties Latvijā ex lege un tiesību un pienākumu kopums, kas kopumā pārsniedz 1954. gada Konvencijā par bezvalstnieku statusu noteiktās tiesības, ieskaitot aizsardzību pret izraidīšanu, un tādējādi “nepilsoņus” pašlaik var uzskatīt par personām, uz kurām Konvencija neattiecas saskaņā ar 1. panta 2. punkta ii) apakšpunktu.” Pieejams:<https://www.unhcr.org/refugee-statistics/insights/annexes/trends-annexes.html>

STATISTIKA

Iedzīvotāji pēc valstiskās piederības, 2024. gada sākumā

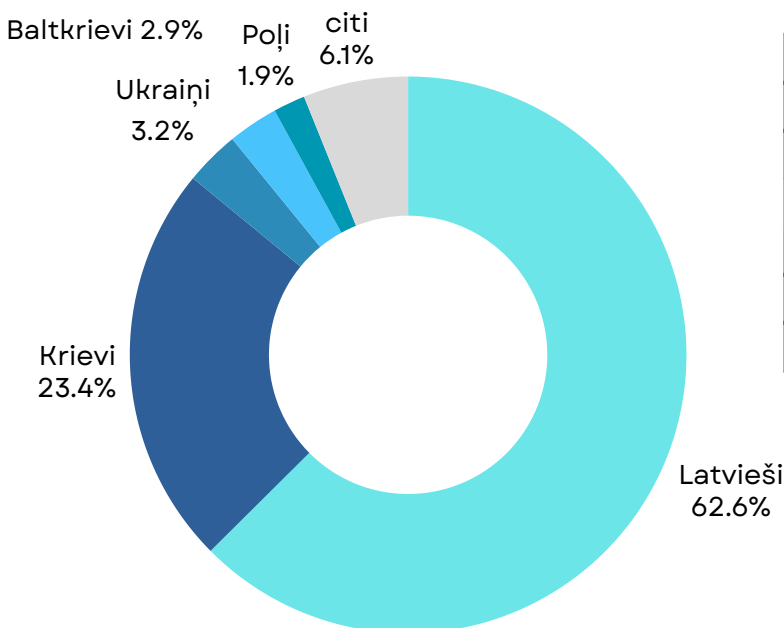
Avots: Centrālā statistikas pārvalde

Pavisam	1871882
Latvijas pilsoņi	1613838
Latvijas nepilsoņi	169276
Bezvalstnieki	142
Ārvalstnieki	88626

Iedzīvotāji pēc tautības gada, 2024. gada sākumā

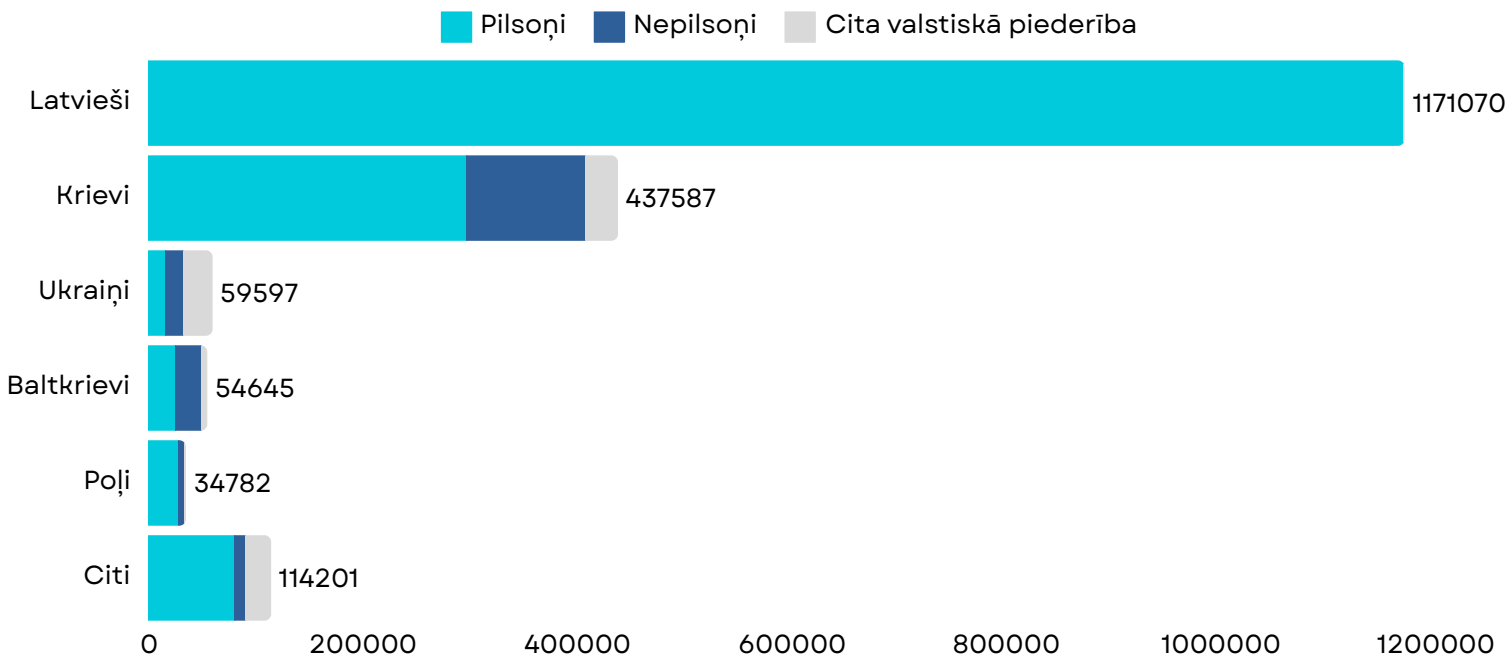
Avots: Centrālā statistikas pārvalde

Pavisam	1871882
Latvieši	1171070
Krievi	437587
Ukraiņi	59597
Baltkrievi	54645
Poļi	34782
Citi	114201

Iedzīvotāji pēc tautības un valstiskās piederības, 2024. gada sākumā

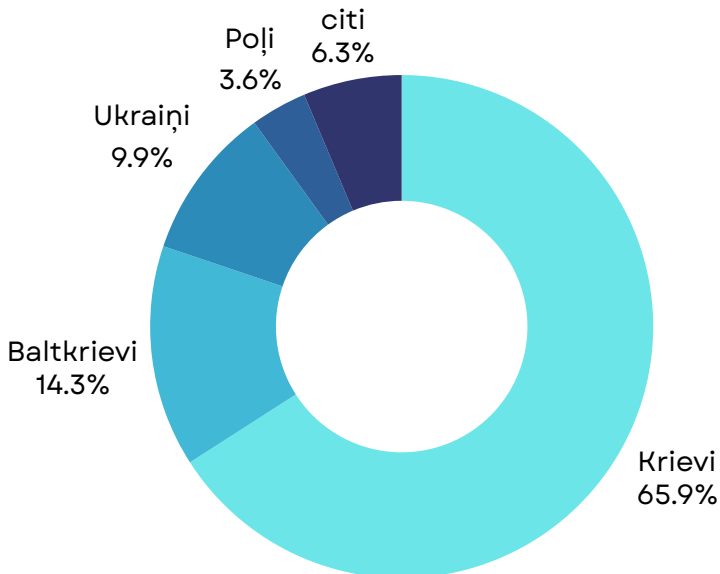
Avots: Centrālā statistikas pārvalde

	Latvijas pilsoņi	Latvijas nepilsoņi	Cita valstiskā piederība
Pavisam	1613838	169276	88768
Latvieši	99,91%	0,03%	0,06%
Krievi	67,65%	25,50%	6,84%
Ukraiņi	26,32%	28%	45,68%
Baltkrievi	45,68%	44,16%	10,16%
Poļi	79,1%	17,64%	3,26%
citi	69,68%	9,08%	21,24%

Latvijas nepilsoņi pēc tautības, 2024. gada sākumā

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

Pavisam	169276
Krievi	111593
Baltkrievi	24131
Ukraiņi	16687
Poļi	6137
citi	10728

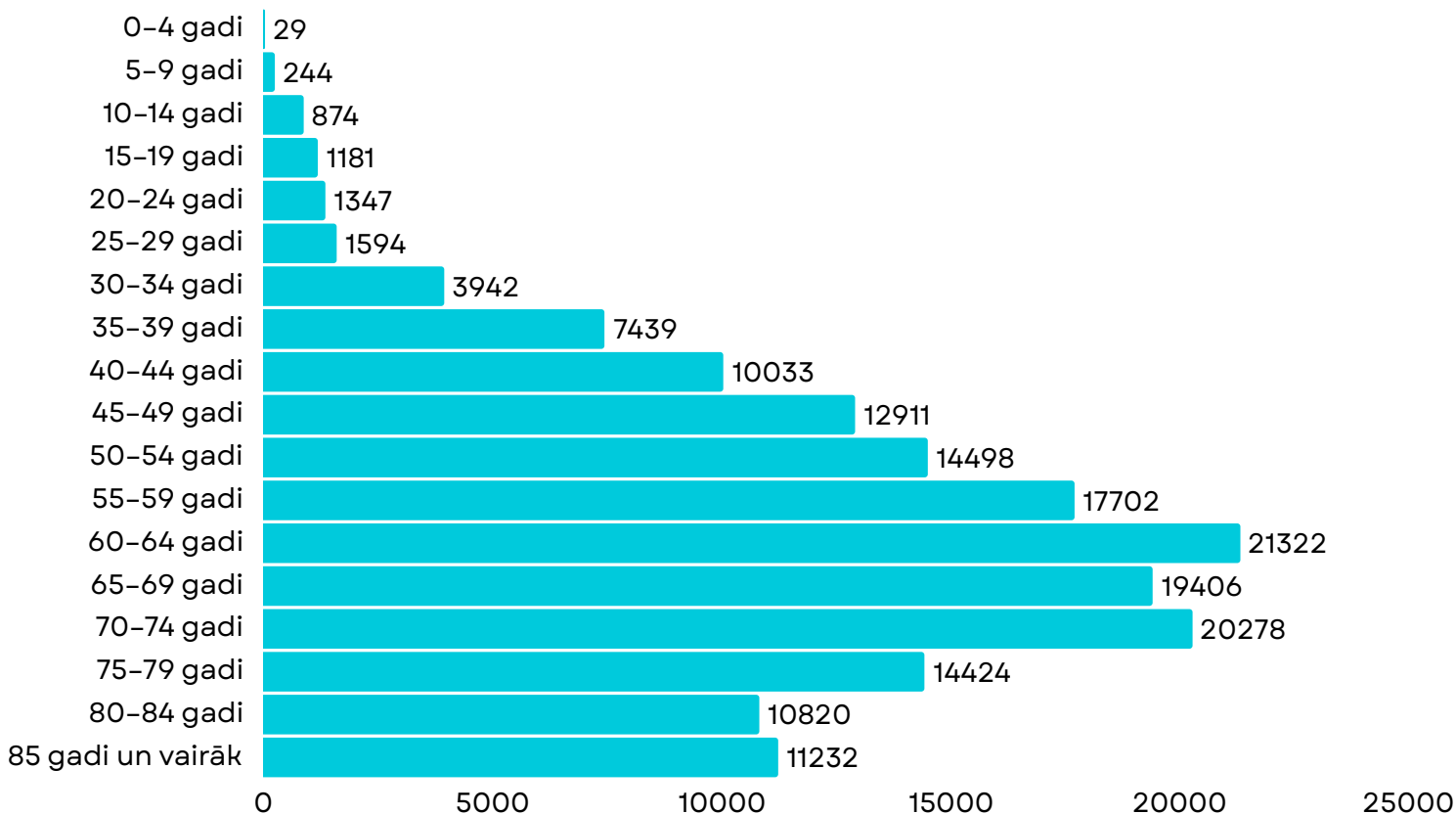
Latvijas nepilsoņi pēc dzimuma, 2024. gada sākumā

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

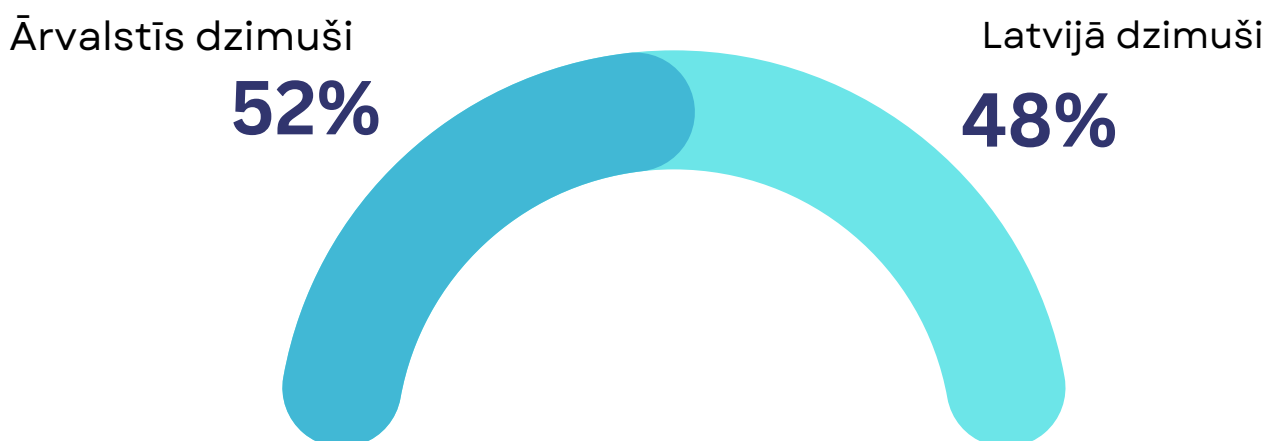
Latvijas nepilsoņi pēc vecuma, 2024. gada sākumā

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

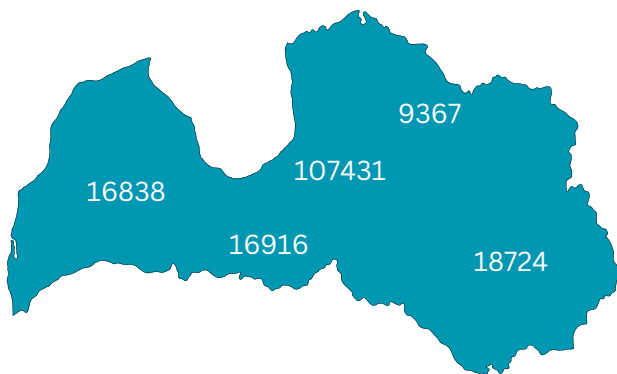
Latvijas nepilsoņi pēc dzimšanas valsts, 2024. gada sākumā

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

Latvijas nepilsoņi pēc reģiona, 2024. gada sākumā

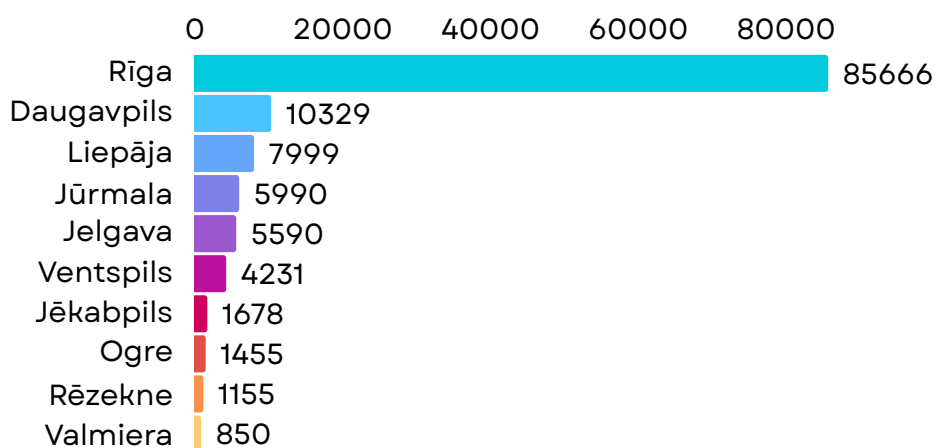
Avots: Centrālā statistikas pārvalde

Rīgas statistiskais reģions	107431
Latgales statistiskais reģions	18724
Zemgales statistiskais reģions	16916
Kurzemes statistiskais reģions	16838
Vidzemes statistiskais reģions	9367

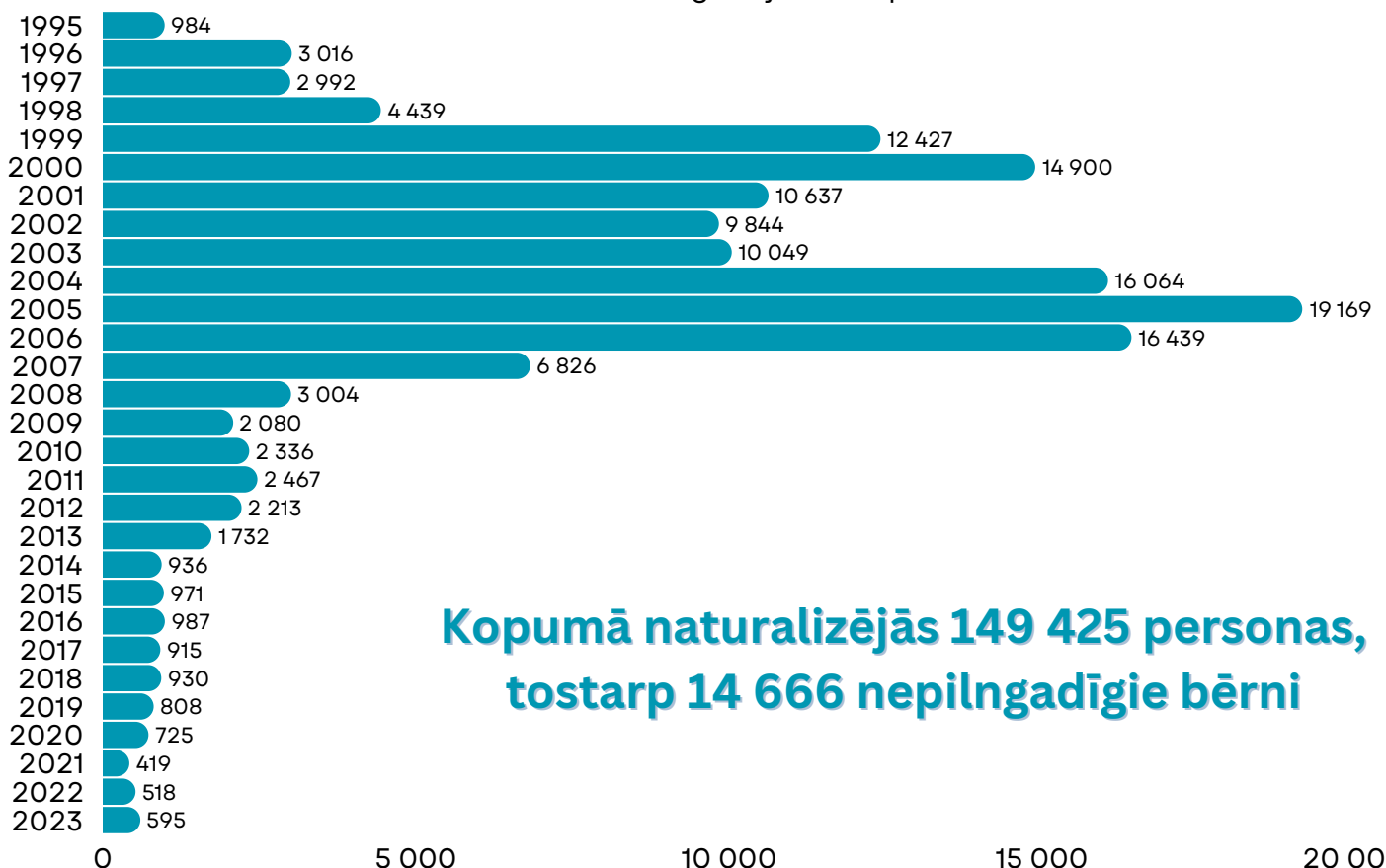
Latvijas nepilsoņi pēc valstspilsētas, 2024. gada sākumā

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

Naturalizēto personu skaits no 1995.-2023. gadam

Avots: Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde

**Kopumā naturalizējās 149 425 personas,
tostarp 14 666 nepilngadīgie bērni**

Tiesu prakse 2024. gadā

PILSONĪBAS ESĪBA KĀ ŠĶĒRSLIS BEZVALSTNIEKA STATUSA PIEŠĶIRŠANAI

Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2024. gada 15. janvāra rīcības sēdes lēmums lietā Nr. A420153122, SKA-327/2024

Pieteicējs - Kubas pilsonis ir vērsies PMLP ar iesniegumu par bezvalstnieka statusa piešķiršanu. Pieteicējs dzīvo Latvijā kopš bērnības, viņam ir nopietnas veselības problēmas, kuru dēļ viņš nespēj strādāt. Pieteicējam nav personu apliecinoša dokumenta un viņš nevar saņemt uzturēšanas atļauju. Pieteicējs apgalvoja, ka ir mēģinājis atteikties no Kubas pilsonības, taču Kubas konstitūcijā nav paredzēta atteikšanās no pilsonības. Pieteicējs nevēlas uzturēt saikni ar Kubu un saņemt Kubas pilsoņa pasi.

Gan PMLP, gan tiesa noraidīja pieteicēja pieteikumu par bezvalstnieka statusa piešķiršanu. Izskatot pieteicēja kasācijas sūdzību, LR Senāta Administratīvo lietu departaments ir atzinis, ka **kādas valsts pilsonība ir šķērslis bezvalstnieka statusa piešķiršanai**. Lai persona tiktu atzīta par bezvalstnieku, jākonstatē negatīvs fakts – piederības citai valstij neesība (persona nav citas valsts pilsonis vai viņai netiek garantēta šīs citas valsts pilsonība).

BĀRĪNTIESAI IR PIENĀKUMS GĀDĀT PAR LATVIJAS PILSONĪBAS PIEŠĶIRŠANU BĒRNAM, KAS IR VALSTS AIZBILDNIECĪBĀ.

Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2024. gada 25. jūnija rīcības sēdes lēmums lietā Nr. A420176223, SKA-621/2024

Tiesā tika izskatīta lieta saistībā ar adoptētā bērna, kuram ir Latvijas nepilsoņa statuss, atzīšanu par Latvijas pilsoni. Ar attiecīgu pieteikumu PMLP bija vērsies bērna likumiskais pārstāvis, taču pārvalde atteica atzīt bērnu par Latviju pilsoni, argumentējot, ka viņš ir zaudējis radniecības attiecības ar bioloģiskajiem vecākiem – Latvijas nepilsoņiem.

Turklāt ne starptautiskās, ne nacionālās tiesību normas neprasa, lemjot par bezvalstnieka statusa piešķiršanu, vērtēt pilsonības saiknes kvalitāti, personas saistību ar savu pilsonības valsti vai atteikšanās iespējas no pilsonības. Latvijai saistošais starptautiskais regulējums ir vērsts ne tikai uz personu, kas ir bezvalstnieki, aizsardzību, bet arī uz bezvalstniecības gadījumu skaita samazināšanu. Tādējādi, lai gan katrai personai pēc iespējas jānodrošina piederība kādai valstij, kā arī tiesības šo piederību mainīt, tomēr šīs tiesības nav pielīdzināmas personas tiesībām kļūt par bezvalstnieku.

Senāts atzina, ka bezvalstnieka statusu nevar piešķirt arī humānu apsvērumu dēļ. Turklāt apgabaltiesa, izvērtējot pieteicēja individuālo situāciju, secināja, ka pieteicējam bija izsniegts ceļošanas dokuments, lai vērstos Kubas vēstniecībā Somijā, lai risinātu jautājumu par atteikšanos no Kubas pilsonības vai arī par Kubas pilsoņa pasas saņemšanu, lai pēc tam tālāk kārtotu jautājumu par uzturēšanās atļaujas saņemšanu Latvijā. Tomēr pieteicējs šādu iespēju nav izmantojis.

Vecāki, kas adoptēja bērnu, ir citas valsts pilsoņi.

Pieteicējs vērsies tiesā, kura apmierināja pieteikumu un uzlika par pienākumu pārvaldei izdot labvēlīgu administratīvo aktu, ar kuru bērns tiktu atzīts par Latvijas pilsoni. **Tiesa atzina, ka bērnam līdz viņa adopcijai bija tiesības kļūt par Latvijas pilsoni, bet tas netika izdarīts bāriņtiesas bezdarbības dēļ.**

Tiesa secināja, ka PMLP formāla Pilsonības likuma normu piemērošana, neatzīstot bērnu par Latvijas pilsoni, **ir nesamērīga un netaisnīga**, kā arī **nenodrošina bērna tiesību un interešu prioritāti tiesiskajās attiecībās, kas skar bērnu**.

Arī LR Senāta Administratīvo lietu departaments, izskatot PMLP kasācijas sūdzību, ir atzinis, ka adopcija neietekmē jautājuma par personas tiesībām kļūt par Latvijas pilsoni izlemšanu.

PRASĪBA BŪT DEKLARĒTAM LATVIJĀ UN FAKTISKI DZĪVOT LATVIJĀ KĀ PRIEKŠNOTEIKUMS NATURALIZĀCIJAI.

Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2024.gada 9.jūlija spriedums lietā Nr. A420263120, SKA-138/2024

Pieteicējs – Latvijas nepilsonis, kurš ir dzimis un uzaudzis Latvijā vēlējās tikt uzņemts Latvijas pilsonībā naturalizācijas kārtībā. Taču ir saņēmis PMLP atteikumu, jo tika konstatēts, ka uz naturalizācijas iesnieguma iesniegšanas dienu viņa pastāvīgā dzīvesvieta nav bijusi Latvijā vismaz piecus gadus, kā to nosaka Pilsonības likuma 12. panta pirmās daļas 1. punkts. Pieteicējs nepilnus trīs gadus ir studējis citā valstī, deklarējot tajā savu dzīvesvietu.

Administratīvā apgabaltiesa apmierināja pieteicēja pieteikumu, secinot, ka pieteicēja prombūtne ir objektīvi attaisnojama un tās laikā viņam nav izveidojusies pastāvīga saikne ne ar vienu citu valsti.

LR Senāta Administratīvo lietu departaments, izskatot PMLP kasācijas sūdzību, secināja, ka apgabaltiesas spriedums ir nepareizs. Senāts atzina, ka **likumdevējs ir apzināti izvēlējies ņemt vērā personas pastāvīgo dzīvesvietu Latvijā tieši pēdējos piecos gados pirms naturalizācijas iesnieguma iesniegšanas, tostarp attiecībā uz nepilsoņiem**.

Senāts atzina, **ja bērns atrodas valsts aizbildniecībā** un par viņa personiskajām un mantiskajām tiesībām ir atbildīga bāriņtiesa, tieši bāriņtiesai, īstenojot bērna tiesības uz pilsonības iegūšanu, **ir jāvērtē PMLP ar attiecīgu iesniegumu**. Pārbaudot jebkura lēmuma, kas pieņemts attiecībā uz bērnu, tiesiskumu, tas jāvērtē caur bērna labāko interešu prizmu. Tostarp tas nozīmē, ka formāli apsvērumi nav pamats liegt bērnam Latvijas pilsonību.

Tādiem apstākļiem kā personas piedzimšana, izaugšana un izglītības iegūšana Latvijā, kā arī Latvijā dzīvojošiem personas tuviniekiem nav tiesiskas nozīmes tiesību normas piemērošanas kontekstā. **Likumdevējs ir noteicis nepieciešamību būt juridiski deklarētam dzīvesvietā Latvijā, papildus tam prasot arī faktisku dzīvošanu (atrašanos) šajā dzīvesvietā**, ko persona var apliecināt, iesniedzot attiecīgus pierādījumus. Senāts norādīja, ka likumdevējs pieļāvis iespēju, ka persona var īslaicīgi izbraukt no Latvijas (tostarp arī saistībā ar studijām vai zinātnisko darbību), ja tādējādi netiek mainīta pastāvīgā dzīvesvieta, kā arī nepieciešamības gadījumā uz laiku līdz vienam gadam mainīt pastāvīgo dzīvesvietu uz citu valsti.

Senāts arī norādīja, ka **personai apzinoties, ka tā nākotnē vēlēšies iegūt Latvijas pilsonību naturalizācijas kārtībā, ir laikus jāplāno sava rīcība tā, lai izpildītu likumā noteiktos naturalizācijas noteikumus**.

Kas ir bezvalstniecības indekss?

Bezvalstniecības indekss ir salīdzinošs rīks, kas novērtē Eiropas valstu tiesību aktus, politiku un praksi attiecībā uz bezvalstnieku aizsardzību, kā arī bezvalstniecības novēršanu un samazināšanu, ņemot vērā starptautiskos standartus un labas prakses piemērus.

European
Network on
Statelessness

Indeksu veido Eiropas Bezvalstniecības tīkls (European Network on Statelessness, ENS). Šis rīks ir paredzēts pilsoniskās sabiedrības organizācijām, valdībām, pētniekiem, medijiem un citiem interesentiem, tostarp bezvalstniekiem.

Eiropas Bezvalstniecības tīkla [mājaslapa](#)

Uz 2024. gada martu Indekss ietver salīdzinošos datus par 32 valstīm: Albāniju, Austriju, Beļģiju, Bulgāriju, Horvātiju, Kipru, Čehiju, Franciju, Gruziju, Vāciju, Grieķiju, Ungāriju, Īriju, Itāliju, Latviju, Ziemeļmaķedoniju, Maltu, Moldovu, Melnkalni, Norvēģiju, Nīderlandi, Poliju, Portugāli, Rumāniju, Serbiju, Slovēniju, Spāniju, Zviedriju, Šveici, Turciju, Apvienoto Karalisti un Ukrainu.

Latvijas Cilvēktiesību centrs (LCC) ir 1993. gadā dibināta neatkarīga nevalstiska organizācija. LCC strādā ar integrācijas, iecietības veicināšanas diskriminācijas un naida noziegumu novēršanas, patvēruma, migrācijas un citiem pamattiesību un pamatbrīvību jautājumiem.

LCC veic cilvēktiesību monitoringu, pētniecību un politikas analīzi, dažādu mērķa grupu izglītošanu, nodrošina interešu aizstāvību un juridiskās palīdzības sniegšanu par dažādiem cilvēktiesību jautājumiem, tai skaitā pārstāvēt klientus tiesā. LCC sniedz ekspertu viedokļus gan vietējām, gan starptautiskām institūcijām. LCC aktīvi iesaistās sabiedrības izglītošanas darbā, kā arī prakses un likumdošanas izmaiņu veidošanas procesos.

LATVIJAS
CILVĒKTIESĪBU
CENTRS

LATVIAN CENTRE
FOR HUMAN
RIGHTS

✉ office@humanrights.org.lv

☎ +371 67039290

🌐 cilvektiesibas.org.lv

f facebook.com/LCHRLCC/

✕ [@LCC_LCHR](https://twitter.com/LCC_LCHR)

📷 instagram.com/lcc_lchr

🏠 Skolas iela 21, 6.st., 609c, Rīga, Latvija

Faktu lapa ir izdota ar Eiropas Bezvalstnieku tīkla finansiālo atbalstu. Par tās satur atbild Latvijas Cilvēktiesību centrs.